

Krzysztof ZAŁUCKI
Uniwersytet Opolski
Wydział Nauk Społecznych
Katedra Stosunków Międzynarodowych
kzalucki@o2.pl

TTIP – SZANSA CZY ZAGROŻENIE DLA UNII EUROPEJSKIEJ, JEJ PRZEDSIĘBIORCÓW I OBYWATELI? PRÓBA ANALIZY SKUTKÓW UMOWY

Streszczenie. Transatlantyczne Partnerstwo w dziedzinie Handlu i Inwestycji (TTIP) to jedna z najbardziej obszernych i kontrowersyjnych współczesnych umów. Negocjowana od 2013 r. między UE a USA wykracza daleko poza likwidację ceł między stronami.

Jej kompleksowość i stopień złożoności budzi tyleż pozytywnych, co negatywnych komentarzy, nadziei i obaw. W poniższym tekście autor, oprócz zwięzłego przedstawienia założeń i celów porozumienia, skupia się na stwierdzonych lub prognozowanych jego konsekwencjach dla Unii Europejskiej. W szczególności nacisk położony został na skutki dla podmiotów prowadzących działalność gospodarczą oraz obywateli Unii (przede wszystkim konsumentów). Wyjaśnione zostało także, czy TTIP jest efektem działań grup nacisku (lobbingu) oraz czy ma szansę wpłynąć na umocnienie Unii Europejskiej jako globalnego aktora.

Słowa kluczowe: TTIP, Unia Europejska, Stany Zjednoczone, umowa międzynarodowa

TTIP – CHANCE OR THREAT FOR THE EU, ITS ENTREPRENEURS AND CITIZENS? ATTEMPT AT AN ANALYSIS OF TREATY RESULTS

Abstract. The Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP) is one of the most thorough and controversial contemporary agreements. Negotiated between the EU and the USA since 2013 it goes far beyond duty elimination between the parties.

Its comprehensiveness and complexity level raises both positive and negative comments, hopes and fears alike. In the above text, the Author, apart from a concise presentation of the assumptions and aims of the agreement, focuses on its stated or forecast consequences for the EU. The emphasis was put especially on results for subjects conducting business activity and for citizens of the EU (mostly

consumers). It is also explained whether the TTIP stems from the work of pressure groups (lobbying) and if it has a chance to influence strengthening of the EU as a global actor.

Keywords: TTIP, European Union, United States of America, international agreement

Wprowadzenie

We współczesnym, zglobalizowanym świecie funkcjonują dziesiątki tysięcy umów międzynarodowych, w tym co najmniej kilkaset traktatów dotyczących wolnego handlu. Większość z nich jest znana tylko specjalistom, jak ekonomiści czy prawnicy, niektóre – jak NAFTA – choćby z nazwy kojarzone są przez szersze grono konsumentów. Jeśli w ogóle wzbudzają jakieś żywsze dyskusje, przeważnie dzieje się to na konferencjach i sympozjach naukowych. Jednym z nielicznych wyjątków jest jednak TTIP (Transatlantic Trade and Investment Partnership)¹ – jedna z najbardziej kontrowersyjnych umów naszych czasów, budząca skrajne odczucia: od pełnej aprobaty po ostrą krytykę. Jest zatem niewątpliwie warta głębszej analizy, która ma za zadanie odpowiedzieć na postawione w tytule niniejszego artykułu pytanie. Warto również pamiętać, że bez względu na to, czy zaliczamy się do zwolenników czy przeciwników TTIP, po wejściu w życie umowa ta będzie miała wpływ na nas wszystkich.

1. Cele i zasady TTIP

U podstaw każdego aktu prawnego (TTIP jest bowiem jednym z nich, ściślej: traktatem międzynarodowego prawa publicznego) leży pewien system poglądów i wartości, jakie podzielają jego twórcy. Wpływa on w decydującym stopniu na postanowienia danego aktu, determinując prawa i obowiązki jego podmiotów. W przypadku TTIP należy wskazać przede wszystkim na tzw. neoliberalizm gospodarczy (ekonomiczny). Jak wskazuje doktryna: „najogólniej można scharakteryzować go jako deregulację rynków, decentralizację państwa oraz interwencję rządu zawężoną wyłącznie do spraw ekonomicznych”². Warto rozszerzyć tę definicję: „Neoliberalizm gospodarczy akceptuje zbiór idei, ale najbardziej popularne wyrażają się w następujących założeniach [...]:

---

¹ Pol.: Transatlantyckie Partnerstwo w Dziedzinie Handlu i Inwestycji, dalej jako TTIP.

² Zawojńska A.: Liberalizm, neoliberalizm, wolność ekonomiczna i polityczna a rozwój gospodarczy kraju. Zeszyty Naukowe SGGW, s. Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej, nr 58, 2006, s. 6.

- Indywidualny wybór dokonywany na rynkach jest w zasadzie lepszy i przynosi korzystniejsze wyniki niż jakikolwiek inny wybór.
- Regulacje rządowe w sektorze prywatnym powinny zostać zaniechane na rzecz samoregulacji i większej konkurencji.
- Sektor publiczny powinien zostać skomercjonalizowany, a państwowe przedsiębiorstwa sprywatyzowane.
- Podatki powinny być tak niskie, jak to tylko możliwe, przy jednocześnie obowiązującej zasadzie „użytkownik płaci” za wiele usług świadczonych przez państwo (rząd).
- Bariery w handlu międzynarodowym powinny zostać wyeliminowane.
- Reguły rynku powinny być zastosowane do wszystkich dóbr publicznych – do edukacji, zdrowia, kultury, ochrony środowiska itp.”³.

Według oficjalnych danych omawiana umowa ma na celu przede wszystkim utworzenie strefy wolnego handlu, co zdaniem Komisji Europejskiej „ma przynieść obywatelom i firmom korzyści w postaci:

- otwarcia amerykańskiego rynku dla europejskich przedsiębiorstw,
- ograniczenia formalności administracyjnych, jakich muszą dopełniać eksporterzy,
- ustanowienia nowych przepisów, które ułatwią eksport, import oraz inwestowanie za granicą na uczciwych warunkach”, a ponadto
- „tworzyć miejsca pracy i stymulować wzrost gospodarczy w całej UE,
- obniżyć ceny zakupów i doprowadzić do powiększenia oferty”⁴.

Natomiast zgodnie z opracowaniem American Chamber of Commerce in Poland cele TTIP są następujące:

- dalsza liberalizacja dostępu do rynków wewnętrznych,
- niwelowanie barier inwestycyjnych poprzez lepsze regulacje,
- eliminacja cel we wzajemnym handlu,
- niwelowanie kosztownych barier pozataryfowych, które utrudniają przepływ towarów, w tym towarów rolnych,
- poprawa dostępu do rynku usług,
- znaczące obniżenie kosztów różnic w przepisach i standardach poprzez promowanie większej zgodności, przejrzystości i współpracy, przy zachowaniu wysokiego poziomu ochrony zdrowia, bezpieczeństwa i ochrony środowiska,
- opracowanie zasad i nowych sposobów współpracy w sprawach o znaczeniu globalnym, w tym własności intelektualnej i mechanizmów rynkowych adresowanych w kwestii przedsiębiorstw państwowych oraz lokalnych barier dyskryminujących dostęp do rynku,

³ Za szczególnie interesujące należy uznać w kontekście kontrowersji związanych z TTIP trzy ostatnie postulaty, o czym w dalszej części artykułu. Ibidem, s. 7.

⁴ http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ttip/about-ttip/index_pl.htm, 10.06.2017.

- Promowanie globalnej konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw⁵.

Oczywiście wzmacnianie współpracy gospodarczej między dwoma największymi gospodarkami świata jest koniecznością we współczesnych relacjach międzynarodowych. Zgodnie z raportem *Center for Economic Policy Research*, jeśli TTIP weszłaby w pełni w życie w 2027 r., miałyby daleko idące pozytywne efekty, m.in. zwiększenie PKB Unii Europejskiej o 120 mld euro, zaś USA o 90 mld euro⁶. Czy jednak naprawdę TTIP jest niezmiernie korzystną, oczekiwaną z utęsknieniem przez konsumentów i przedsiębiorców umową, jak przedstawiają to negocjujące strony? Głębsze studium przypadku wskazuje, że nie jest to tak oczywiste.

2. Wątpliwości i kontrowersje

U podstaw rozlicznych wątpliwości wobec TTIP leży już sama, wspomniana wyżej, ideologia neoliberalizmu gospodarczego. Jak wskazują krytycy, w przypadku TTIP doktryna ta nie może przejawiać się głównie obniżeniem ceł między UE a USA, gdyż obecnie są one na poziomie ok. 2%, a więc niemal nieodczuwalne. O wiele większy problem w nieskrępowanym handlu stanowią tzw. bariery pozataryfowe. Zaliczają się do nich: „nie tylko normy i wymagania techniczne dotyczące towarów, ale wszelkie działania prawne i administracyjne władz publicznych, w tym dotyczące norm i wymagań ekologicznych, sanitarnych, bezpieczeństwa żywności, stosowania szkodliwych substancji”⁷. Jak wiadomo, są to regulacje powszechnie obecne w Unii Europejskiej, stanowiące podstawę ochrony konsumenta i zapewniające dobrą jakość towarów. Jediną metodą na ich usunięcie jest likwidacja, względnie zmiana odpowiednich aktów prawnych. Należy sobie jednak zadać pytanie – dla kogo regulacje te są niekorzystne? Odpowiedź jest tylko jedna: dla podmiotów z państw, w których tego rodzaju obostrzenia nie obowiązują, zaś w omawianym przypadku – przedsiębiorstw ze Stanów Zjednoczonych.

Jako słuszne należy zatem ocenić obawy, że wywołana przez TTIP deregulacja służyć będzie niemal wyłącznie dużym podmiotom gospodarczym z USA, których produkty zaczną trafiać na europejski rynek znacznie szerszym strumieniem. Obniżenie standardów

⁵ American Chamber of Commerce: TTIP: Szanse i wyzwania dla biznesu. Raport Amerykańskiej Izby Handlowej w Polsce. AmCham, Warszawa 2013, s. 6.

⁶ Ciekawym argumentem podanym w ww. dokumencie jest także zwiększenie dochodu przeciętnej czteroosobowej rodziny w UE o 545 euro rocznie. Jednakże od pewnego czasu Komisja Europejska nie wspiera się już tymi wyliczeniami i przyznaje, że ich założenia – zniesienie 100% ograniczeń celnych, 50% barier w dostępie do zamówień publicznych oraz 25% barier pozataryfowych – były nadmiernie optymistyczne. European Commission: Transatlantic Trade and Investment Partnership. The Economic Analysis Explained. European Commission, 2013, p. 6.

⁷ <http://biznes.gazetaprawna.pl/artykuly/851265,prof-leokadia-oreziak-umowa-ttip-korzysci-dla-korporacji-isds.html>, 10.06.2017.

ochrony dotknie jakości żywności⁸, dopuszczalności stosowania określonych chemikaliów w rolnictwie⁹, zawartości toksyn w rozlicznych towarach, jak np. kosmetyki¹⁰ oraz wielu, wielu innych¹¹. Niemal każde europejskie stowarzyszenie konsumentów i producentów znajduje w TTIP zagrożenie dla wartości, których broni i które świadczą o jakości europejskiej produkcji. Co bardzo interesujące, dokładnie przeciwnie zapewnienia znajdują się w oficjalnych dokumentach i na portalach UE¹², a także stronach rządowych, w tym polskich¹³, i materiałach informacyjnych¹⁴. Jednakże próżno szukać tam merytorycznych argumentów opartych na treści samej umowy; wystarczyć muszą obietnice i niemal propagandowe hasła. Dlaczego?

Mianowicie – i to kolejny poważny zarzut – prowadzone od 2013 r. negocjacje umowy TTIP są całkowicie tajne. W imieniu USA i UE występują niemal wyłącznie tzw. „eksperti” oraz lobbysci (głównie na rzecz korporacji amerykańskich). Do stołu rozmów nie dopuszczono przedstawicieli jakichkolwiek organizacji konsumenckich czy przedsiębiorców. Nawet członkowie Parlamentu Europejskiego mogą zapoznawać się z tekstami umowy tylko w specjalnie wydzielonych pomieszczeniach, bez możliwości robienia notatek, a po lekturze obowiązuje ich całkowita tajemnica co do szczegółów umowy¹⁵. Nic dziwnego, że taki stan rzeczy stanowi znakomitą pożywkę dla wszelkiego rodzaju teorii spiskowych, zaś krytyczna literatura dotycząca TTIP składa się w znacznej mierze ze źródeł internetowych, a nie naukowych opracowań¹⁶. Dodatkowe wzburzenie wywołała publikacja w maju 2016 r. sporej części tekstu TTIP (według stanu na kwiecień 2016 r.) na portalu WikiLeaks¹⁷. Jak wynika z lektury, przedstawiciele Komisji oraz USA w najlepszym wypadku przemilczeli sporo niewygodnych kwestii, jak np. dostęp na rynek UE żywności genetycznie modyfikowanej czy wpływ umowy na ochronę danych osobowych obywateli Unii. Na koniec podkreślić należy, że nacisk na tajność rozmów kładli w głównej mierze negocjatorzy po stronie USA; Komisja Europejska z początku deklarowała pełną otwartość, z czego jednak zrezygnowano¹⁸.

⁸ <http://biznes.gazetaprawna.pl/artykuly/892544,co-to-jest-ttip-10-rzeczy-ktorych-nie-wiecie-o-umowie-ue-usa.html>, 10.06.2017.

⁹ <http://csr.forbes.pl/ttip-co-dla-nas-oznacza-umowa-handlowa-z-usa,artykuly,203543,1,1.html>, 10.06.2017.

¹⁰ <https://fullfact.org/europe/TTIP/>, 10.06.2017.

¹¹ <http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/rynek/1660222,1,rafal-wos-tlumaczy-dlaczego-warto-walczyz-w-sprawie-ttip.read>, 10.06.2017; <http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/rynek/1670228,1,ttip-teraz-uwaga-na-cetaczyli-niejasny-uklad-unii-europejskiej-z-kanada.read>, 10.06.2017.

¹² http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ttip/about-ttip/index_pl.htm, 10.06.2017.

¹³ <https://www.mr.gov.pl/strony/zadania/wspolpraca-miedzynarodowa/wspolpraca-gospodarcza/ttip/>, 10.06.2017.

¹⁴ Gadowski A., Kalinowski T., Rot M., Sadowska-Cieślak E.: Fakty i mity o TTIP. Negocjacje umowy o wolnym handlu pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a Unią Europejską. MSZ, Warszawa 2015.

¹⁵ Świącicki M.: TTIP – zagrożenie czy szansa dla konsumentów i przedsiębiorców? [w:] Dunin-Wąsowicz M., Jarczewska A. (red.): Transatlantyckie Partnerstwo w dziedzinie handlu i inwestycji. Nowy etap instytucjonalizacji współpracy UE-USA. Scholar, Warszawa 2015.

¹⁶ Dwie najbardziej aktualne i najpoważniejsze monografie w języku polskim to Dunin-Wąsowicz M., Jarczewska A. (red.): Transatlantyckie Partnerstwo w dziedzinie handlu i inwestycji. Nowy etap instytucjonalizacji współpracy UE-USA. Scholar, Warszawa 2015 oraz Dunin-Wąsowicz M. (red.): Analiza wpływu TTIP na wybrane sektory polskiej gospodarki. Scholar, Warszawa 2016. Zob. też powołaną w obu pozycjach literaturę zagadnienia.

¹⁷ Tekst dostępny pod adresem <https://wikileaks.org/ttip/>, 10.06.2017.

¹⁸ <http://biznes.gazetaprawna.pl/artykuly/892544,co-to-jest-ttip-10-rzeczy-ktorych-nie-wiecie-o-umowie-ue-usa.html>, 10.06.2017.

Zagrożenia związane z TTIP mogą iść jednak znacznie dalej. Jeśli spod działania umowy nie wyłączą się *expressis verbis* np. usług publicznych (jak ochrona zdrowia, transport, edukacja itp.), zostaną one objęte jej uregulowaniami. Oznacza to, że wysoce ekspansywne firmy (głównie amerykańskie) będą przejmować publiczne pieniądze przeznaczone na ochronę zdrowia czy edukację. Podmioty unijne, w tym polskie, nie będą mogły stanowić wystarczającej konkurencji (są słabsze i mniej agresywne), nie mówiąc już o braku realnych szans na mocniejsze niż dotąd zaistnienie na odpowiednim rynku w USA. Tego rodzaju obawy nie dotyczą jedynie mniej rozwiniętych ekonomicznie państw, jak Polska. Głosy sprzeciwu są bardzo wyraźne np. w Niemczech¹⁹.

Podobnie obawiać się można negatywnego wpływu TTIP na rynek pracy. Pomimo iż nie reguluje ona bezpośrednio spraw pracowniczych, zwiększona konkurencja na jednolitym rynku UE niemal na pewno wymusi ograniczenia także i tutaj, choćby w kwestiach BHP. Jak zauważa przedstawicielka organizacji pracowniczej „trudno [...] uwierzyć w zapewnienia Komisji, że będzie zabiegać o wysokie standardy ochrony praw pracowniczych czy silny sektor publiczny, po tym jak przez pierwszy rok – mimo krytyki – posługiwała się zupełnie niewiarygodnymi danymi o milionach nowych miejsc pracy, jakie powstaną dzięki podpisaniu TTIP. Do dziś nie ma też studium oceniającego skutki społeczne tej umowy. Jeśli Komisja nie zadba o te standardy, to w tej kwestii nie ma co liczyć na rząd USA, który nigdy nie podpisał 6 z 8 kluczowych konwencji MOP ani też nie przyjął *Decent Work Agenda*. USA mają zupełnie inne podejście do kwestii bezpieczeństwa w miejscu pracy. Nic dziwnego więc, że dziesiątki europejskich związków zawodowych, w tym centrala zrzeszająca pracowników usług publicznych, przystąpiły do inicjatywy stop-ttip.org²⁰. [...] Nasz system wynagrodzeń (minimalna płaca), warunków pracy (11 godzin odpoczynku dobowego), opieki zdrowotnej i społecznej (renty, emerytury, urlopy macierzyńskie) jest ściśle związany jedynie z umowami o pracę”²¹.

Analiza dotąd przywoływanej literatury wskazuje, że największe kontrowersje wywołuje jednak forsowany przez USA umowny mechanizm rozstrzygania sporów między inwestorem a państwem, określany jako ISDS (*Investor-state dispute settlement*, znany także jako ICS – *Investment court system*). Jest on niezmiernie ważny dla USA; amerykańscy negocjatorzy dają wyraźnie do zrozumienia, że bez niego cała umowa nie ma dla nich sensu²². Polega on, najprościej mówiąc, na możliwości zaskarżenia państwa przez przedsiębiorcę (inwestora) do arbitrażu wówczas, gdy państwo wydaje lub wykorzystuje przepisy ograniczające zyski przedsiębiorstwa (praktyki dyskryminujące). Trybunały arbitrażowe orzekają prawie zawsze w tajemnicy, a co ważniejsze – o ich obsadzie decyduje przedsiębiorca (inwestor). W praktyce arbitrami ISDS jest kilkunastu sówicie opłacanych prawników, pracujących dla wielkich

¹⁹ Popławski K.: Niemcy wobec TTIP. Uwarunkowania, interesy, obawy. OSW, Warszawa 2015.

²⁰ https://stop-ttip.org/pl/?noredirect=pl_PL, 10.06.2017.

²¹ <http://biznes.gazetaprawna.pl/artykuly/892544,co-to-jest-ttip-10-rzeczy-ktorych-nie-wiecie-o-umowie-ue-usa.html>, 10.06.2017.

²² https://stop-ttip.org/pl/?noredirect=pl_PL, 10.06.2017.

kancelarii międzynarodowych²³, którzy niemal nigdy nie orzekają na korzyść państwa. Nie dziwi, iż ich bezstronność jest szeroko kwestionowana²⁴. Przedsiębiorca może zaś żądać nie tylko zwrotu utraconych korzyści, lecz także spodziewanych zysków, których wysokości – co ciekawe – nie musi nawet drobiazgowo udowadniać. Nad mechanizmem tym nie ma żadnej sądowej czy administracyjnej kontroli, jaką przewidują krajowe systemy prawa. Czy może więc dziwić, że niektórzy określają TTIP jako „tajną umowę przeciw demokracji”?²⁵

Może jednak powyższe obawy są dalece przesadzone i nieuzasadnione? Niestety, praktyka porozumień podobnych do TTIP świadczy o czymś przeciwnym. Dobrym przykładem mogą tu być doświadczenia z traktatem NAFTA, analogicznym co do celów, choć znacznie mniej rozbudowanym i mniej dalekosiężnym niż TTIP²⁶. Jak wskazują analizy oraz raporty²⁷, tak Kanada jak i Meksyk nie doczekały się realizacji entuzjastycznych zapowiedzi wzrostu gospodarczego i ogólnego dobrobytu. Zamiast tego doszło do utraty milionów miejsc pracy, głównie w rolnictwie²⁸, zaś obniżenie standardów ochrony środowiska doprowadziło do degradacji ekosystemów²⁹. Tak podsumowuje swoje 22-letnie doświadczenie z NAFTA mieszkanka Kanady M. Barlow³⁰: „Powiedzmy to wyraźnie: NAFTA nie przyczyniła się do poprawy życia przeciętnego Meksykanina czy Kanadyjczyka. Przyniosła korzyści bogatym, którzy stali się jeszcze bogatsi [...]. Po podpisaniu NAFTA-y w Kanadzie nastąpiło *równanie w dół* – wszystkie nasze normy w zakresie bezpieczeństwa żywności, zabezpieczenia społecznego i ochrony środowiska dostosowano do amerykańskich, dużo bardziej liberalnych. Tak samo będzie teraz w Europie, gdzie standardy są wyższe niż w Ameryce [...]. Jeśli ludziom zależy na zachowaniu obowiązujących standardów w zakresie ochrony środowiska, praw pracowniczych, produkcji żywności i w wielu innych dziedzinach, to muszą wiedzieć, że te umowy (TTIP i CETA – przyp. aut.) są dla powyższych wartości zagrożeniem. Ich prawdziwy cel jest jeden: dać międzynarodowym korporacjom takie uprawnienia, które pozwolą im

²³ <http://biznes.gazetaprawna.pl/artykuly/874201,ttip-umowa-ue-i-usa-klauzula-isds-grzegorz-adamski-inwestor-przeciwko-panstwu.html>, 10.06.2017.

²⁴ <http://biznes.gazetaprawna.pl/artykuly/876929,ttip-negocjacje-w-sprawie-isds-umowa-usa-i-ue-demokracja-acta.html>, 10.06.2017.

²⁵ Por. także bardzo wymowny cytat z artykułu pt. *The arbitration game* (“The Economist”, 11.10.2014): *If you wanted to convince the public that international trade agreements are a way to let multinational companies get rich at the expense of ordinary people, this is what you would do: give foreign firms a special right to apply to a secretive tribunal of highly paid corporate lawyers for compensation whenever a government passes a law to, say, discourage smoking, protect the environment or prevent a nuclear catastrophe. Yet that is precisely what thousands of trade and investment treaties over the past half century have done, through a process known as “investor-state dispute settlement”, or ISDS.* <http://biznes.gazetaprawna.pl/artykuly/857476,ttip-umowa-ue-i-usa-tajna-umowa-isds.html>, 10.06.2017.

²⁶ North American Free Trade Agreement – Północnoamerykański Układ Wolnego Handlu/Północnoamerykańska Strefa Wolnego Handlu, utworzona między USA, Kanadą i Meksykiem.

²⁷ Weisbrot M., Lefebvre S., Sammut J.: *Did NAFTA help Mexico? An Assessment After 20 Years*. CEPR, Washington DC 2014.

²⁸ <http://biznes.gazetaprawna.pl/artykuly/857476,ttip-umowa-ue-i-usa-tajna-umowa-isds.html>, 10.06.2017.

²⁹ <http://biznes.gazetaprawna.pl/artykuly/938198,umowy-handlowe-ttip-nafta-maude-barlow.html>, 10.06.2017.

³⁰ Prezes organizacji Council of Canadians. Pełniła funkcję głównego doradcy ds. gospodarki wodnej przy 63. Przewodniczącym Zgromadzenia Ogólnego ONZ. W 2005 roku otrzymała nagrodę Right Livelihood Award, nazywaną często „alternatywnym Noblem”.

wpływać na prawa i przepisy obowiązujące w danym kraju. I mówię to na podstawie doświadczeń z NAFTA-ą”³¹.

3. Możliwe scenariusze

W dniu 7 października 2016 r. zakończyła się 15. runda negocjacji TTIP³². Jak wskazują komentatorzy, skupiono się głównie na szczegółach technicznych i tłumaczeniowych; zrezygnowano też z ambitnego planu zamknięcia rozmów do końca 2016 r.³³. Wydaje się, że w obliczu licznych, niebagatelnych kontrowersji oraz oporu rządów i społeczeństw wielu państw UE negocjacje znalazły się w poważnym impasie. Czy oznacza to, jak wieszczą niektórzy, iż do podpisania TTIP nigdy nie dojdzie?³⁴ Trudno odpowiedzieć na to pytanie, choć możliwych jest kilka scenariuszy – od sukcesu szeroko zakrojonej umowy, uwzględniającej postulaty zwolenników i przeciwników, do całkowitego fiaska, czyli odłożenia negocjacji na czas nieokreślony; wskazać można także co najmniej dwie sytuacje pośrednie³⁵. Wypada się zgodzić z P. Zerką, iż „jak na razie, słabość przywództwa politycznego, rosnąca nieufność obywateli wobec globalizacji, a także klęska komunikacyjna negocjatorów powodują nie tyle wzrost lub spadek prawdopodobieństwa wynegocjowania i przyjęcia TTIP w najbliższych miesiącach, co przede wszystkim wzrost ryzyka, że pod presją czasu i bieżącej polityki zrealizuje się jeden ze scenariuszy negatywnych, z TTIP-em albo bez”³⁶. Tym bardziej że krytycy omawianego traktatu wskazują na możliwość wprowadzenia najbardziej niebezpiecznych ich zdaniem postanowień, w tym mechanizmu ISDS, „tylnymi drzwiami” – za pośrednictwem umowy CETA³⁷, dokładając do tej dwójki jeszcze porozumienie TiSA³⁸.

Jak się wydaje, nawet naciskające dotąd na zawarcie omawianej umowy Stany Zjednoczone mają aktualnie wobec niej ambiwalentny stosunek. Nowo wybrany prezydent Donald Trump jeszcze w kampanii prezydenckiej podkreślał, że nie jest ona korzystna dla USA (oceniając ją zgodnie ze swoim hasłem *America First*). Jednym z pierwszych jego działań po objęciu urzędu

³¹ <http://biznes.gazetaprawna.pl/artykuly/938198,umowy-handlowe-ttip-nafta-maude-barlow.html>, 10.06.2017.

³² Raport z tej rundy dostępny jest na stronie Komisji Europejskiej pod adresem http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2016/october/tradoc_155027.pdf (dostęp 10.06.2017).

³³ <https://euobserver.com/economic/135418>, 10.06.2017.

³⁴ <http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/rynek/1670228,1,ttip-teraz-uwaga-na-ceta-czyli-niejasny-uklad-unii-europejskiej-z-kanada.read>, 10.06.2017.

³⁵ <http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/rynek/1660222,1,rafal-wos-tlumaczy-dlaczego-warto-walczyć-w-sprawie-ttip.read>, 10.06.2017.

³⁶ <http://wise-europa.eu/2016/10/11/to-nie-jest-czas-na-wolny-handel-teoretyczne-i-praktyczne-scenariusze-ttip/>, 10.06.2017.

³⁷ Comprehensive Economic and Trade Agreement, pol. Kompleksowa Umowa Gospodarczo-Handlowa (między UE a Kanadą). W połączeniu z TTIP ma się składać na Transatlantycką Strefę Wolnego Handlu (TAFTA). <http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/rynek/1670228,1,ttip-teraz-uwaga-na-ceta-czyli-niejasny-uklad-unii-europejskiej-z-kanada.read>, 10.06.2017.

³⁸ Trade in Services Agreement, pol. Porozumienie w Sprawie Handlu Usługami. <http://renesans21.pl/trzy-zle-siostry-ttip-ceta-i-tisa/>, 10.06.2017.

było podpisanie dekretu o wstrzymaniu negocjacji nad inną bardzo ważną umową, czyli TPP oraz ogłoszenie zdecydowanej renegocjacji traktatu NAFTA. Co prawda TTIP nie została przezeń wprost odrzucona, ale – jak stwierdzali komentatorzy w USA i Europie – odłożona *ad calendas graecas*³⁹. Ostatnio jednak, co zaskoczyło np. niemieckich polityków i komentatorów, nieprzejednane stanowisko D. Trumpa względem umów wielostronnych, jak TTIP, wydaje się uelastyczniać. Mianowicie pod koniec maja br. amerykański minister ds. handlu W. Ross oficjalnie stwierdził, iż należy kontynuować rozmowy nad TTIP i znaleźć takie rozwiązanie, które zwiększyłyby wolumen handlowy USA, redukując jednocześnie deficyt w handlu zagranicznym⁴⁰. Trudno jednak powiedzieć, czy zostanie to przełożone na konkretne działania⁴¹.

Podsumowanie

Mając na względzie powyższe rozważania – oraz wiele innych uwag, przemysłów oraz ostrzeżeń, jakie znaleźć można głównie na rozlicznych stronach i portalach internetowych – jak winna brzmieć odpowiedź na tytułowe pytanie? TTIP jest szansą przede wszystkim (a może nawet wyłącznie) dla dużych przedsiębiorstw i korporacji z UE oraz USA. Poprzez zniesienie barier w handlu transatlantyckim pozwala tym podmiotom na osiąganie większych zysków oraz wywieranie nacisku na decyzje państw, przede wszystkim w zakresie prawodawstwa. Wydaje się, że układ ten faworyzować będzie koncerny amerykańskie (międzynarodowe), a tym samym nie wpłynie znacząco na umocnienie UE jako globalnego aktora. Świadczyć o tym może choćby nieustający lobbing setek ekspertów i doradców zatrudnianych przez korporacje przy równoczesnym odcięciu od negocjacji wszelkich innych organizacji i podmiotów. Nie ma jednak wątpliwości, że koszty ekonomiczne, społeczne, ekologiczne etc. dotkną w szczególności konsumentów oraz małe firmy, które nie mają żadnych szans z potężnymi koncernami. Czy można sobie jednak pozwolić na całkowitą rezygnację ze zbudowania prawdziwie swobodnego przepływu towarów i usług między UE a USA? Cóż, jeśli miałyby się to odbyć kosztem uszczuplenia powojennego dorobku jednoczącej się Europy, w tym ochrony

³⁹ W tym duchu wypowiedziała się np. w listopadzie 2016 r. Europejska Komisarz ds. Handlu Cecilia Malmström; jednakże jeden z jej poprzedników, Karel De Gucht, stwierdził jednoznacznie: *TTIP is dead*. Zob. np. <http://www.farmersjournal.ie/ball-is-in-usas-court-with-ttip-eu-commission-236061>, 10.06.2017.

⁴⁰ Zob. przykładowo <http://www.zeit.de/news/2017-05/31/deutschland-usa-offen-fuer-wiederaufnahme-der-ver-handlungen-ueber-ttip-freihandelsabkommen-31092205> (dostęp 10.06.2017) oraz http://www.t-online.de/finanzen/boerse/news/id_81322828/trump-ist-offen-freihandelsabkommen-ttip-steht-vor-dem-comeback.html, 10.06.2017.

⁴¹ Interesujące i aktualne analizy można znaleźć pod adresami: <https://www.welt.de/wirtschaft/article164926487/Wie-die-USA-das-verhasste-TTIP-reanimieren.html>, 10.06.2017 oraz <http://www.independent.co.uk/voices/donald-trump-trade-deals-tpp-ttip-american-business-workers-boost-short-term-destroy-long-term-a7543706.html>, 10.06.2017. Warto sięgnąć także do wypowiedzi niemieckiej minister gospodarki Brigitte Zypries <http://www.handelsblatt.com/politik/international/freihandel-zypries-haelt-ttip-trotz-trump-fuer-moeglich/19863038.html>, 10.06.2017.

konsumenta i mechanizmów kontroli państw oraz UE nad dążącymi do maksymalizacji zysku przedsiębiorstwami – jest to gorzka cena, którą jednak warto zapłacić.

Bibliografia

1. American Chamber of Commerce: TTIP: Szanse i wyzwania dla biznesu. Raport Amerykańskiej Izby Handlowej w Polsce. AmCham, Warszawa 2013.
2. The arbitration game. „The Economist”, 11.10.2014.
3. Dunin-Wąsowicz M. (red.): Analiza wpływu TTIP na wybrane sektory polskiej gospodarki. Scholar, Warszawa 2016.
4. Dunin-Wąsowicz M., Jarczewska A. (red.): Transatlantyckie Partnerstwo w dziedzinie handlu i inwestycji. Nowy etap instytucjonalizacji współpracy UE-USA. Scholar, Warszawa 2015.
5. European Commission: Transatlantic Trade and Investment Partnership. The Economic Analysis Explained. European Commission, 2013.
6. Gadomski A., Kalinowski T., Rot M., Sadowska-Cieślak E.: Fakty i mity o TTIP. Negocjacje umowy o wolnym handlu pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a Unią Europejską. MSZ, Warszawa 2015.
7. Popławski K.: Niemcy wobec TTIP. Uwarunkowania, interesy, obawy. OSW, Warszawa 2015.
8. Świącicki M.: TTIP – zagrożenie czy szansa dla konsumentów i przedsiębiorców? [w:] Dunin-Wąsowicz M., Jarczewska A. (red.): Transatlantyckie Partnerstwo w dziedzinie handlu i inwestycji. Nowy etap instytucjonalizacji współpracy UE-USA. Scholar, Warszawa 2015.
9. Weisbrot M., Lefebvre S., Sammut J.: Did NAFTA help Mexico? An Assessment After 20 Years. CEPR, Washington DC 2014.
10. Zawojcka A.: Liberalizm, neoliberalizm, wolność ekonomiczna i polityczna a rozwój gospodarczy kraju. Zeszyty Naukowe SGGW, s. Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej, nr 58, 2006.
11. <http://biznes.gazetaprawna.pl/artykuly/851265,prof-leokadia-oreziak-umowa-ttip-korzysci-dla-korporacji-isds.html>, 10.06.2017.
12. <http://biznes.gazetaprawna.pl/artykuly/857476,ttip-umowa-ue-i-usa-tajna-umowa-isds.html>, 10.06.2017.
13. <http://biznes.gazetaprawna.pl/artykuly/874201,ttip-umowa-ue-i-usa-klauzula-isds-grzegorz-adamski-inwestor-przeciwko-panstwu.html>, 10.06.2017.
14. <http://biznes.gazetaprawna.pl/artykuly/876929,ttip-negocjacje-w-sprawie-isds-umowa-usa-i-ue-demokracja-acta.html>, 10.06.2017.

15. <http://biznes.gazetaprawna.pl/artykuly/892544,co-to-jest-ttip-10-rzeczy-ktorych-nie-wiecie-o-umowie-ue-usa.html>, 10.06.2017.
16. <http://biznes.gazetaprawna.pl/artykuly/938198,umowy-handlowe-ttip-nafta-maude-barlow.html>, 10.06.2017.
17. <http://csr.forbes.pl/ttip-co-dla-nas-oznacza-umowa-handlowa-z-usa,artykuly,203543,1,1.html>, 10.06.2017.
18. http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ttip/about-ttip/index_pl.htm, 10.06.2017.
19. <http://renesans21.pl/trzy-zle-siostry-ttip-ceta-i-tisa/>, 10.06.2017.
20. <http://wise-europa.eu/2016/10/11/to-nie-jest-czas-na-wolny-handel-teoretyczne-i-praktyczne-scenariusze-ttip/>, 10.06.2017.
21. <http://www.farmersjournal.ie/ball-is-in-usas-court-with-ttip-eu-commission-236061>, 10.06.2017.
22. <http://www.forbes.pl/ttip-umowa-handlowa-ue-usa-nie-zostanie-podpisana-,artykuly,204628,1,1.html>, 10.06.2017.
23. <http://www.handelsblatt.com/politik/international/freihandel-zypries-haelt-ttip-trotz-trump-fuer-moeglich/19863038.html>, 10.06.2017.
24. <http://www.independent.co.uk/voices/donald-trump-trade-deals-tpa-ttip-american-business-workers-boost-short-term-destroy-long-term-a7543706.html>, 10.06.2017.
25. <http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/rynek/1660222,1,rafal-wos-tlumaczy-dlaczego-warto-walczyc-w-sprawie-ttip.read>, 10.06.2017.
26. <http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/rynek/1670228,1,ttip-teraz-uwaga-na-ceta-czyli-niejasny-uklad-unii-europejskiej-z-kanada.read>, 10.06.2017.
27. http://www.t-online.de/finanzen/boerse/news/id_81322828/trump-ist-offen-freihandels-abkommen-ttip-steht-vor-dem-comeback.html, 10.06.2017.
28. <http://www.zeit.de/news/2017-05/31/deutschland-usa-offen-fuer-wiederaufnahme-der-verhandlungen-ueber-ttip-freihandelsabkommen-31092205>, 10.06.2017.
29. <https://euobserver.com/economic/135418>, 10.06.2017.
30. <https://fullfact.org/europe/TTIP/>, 10.06.2017.
31. https://stop-ttip.org/pl/?noredirect=pl_PL, 10.06.2017.
32. <https://wikileaks.org/ttip/>, 10.06.2017.
33. <https://www.mr.gov.pl/strony/zadania/wspolpraca-miedzynarodowa/wspolpraca-gospodarcza/ttip/>, 10.06.2017.
34. <https://www.welt.de/wirtschaft/article164926487/Wie-die-USA-das-verhasste-TTIP-reanimieren.html>, 10.06.2017.